

DABIS ATTILA

KATALÁN ŐSZ

A 2017-es év őszének vitathatatlanul egyik legkiemelkedőbb jelentőségű eseménye a katalán függetlenségi népszavazás volt, annak minden következményével a spanyol illetve az európai politikára nézve. Több éves erjedési folyamat csúcsonyosodott ki az október elseji népszavazásban, melynek közvetlen gyökereit a 2005-ben tárgyalta és a katalán parlament által nagy szavazattöbbséggel elfogadott autonómiastatútum módosításig lehet visszavezetni. Ezen módosító javaslatokkal szemben a spanyol alsóházban az akkoriban regnáló szociáldemokrata Zapatero-kormány ellenzékeként politizáló spanyol néppárt alkotmánybíró (AB) normakontrollt kért. A maga négy évével rekord hosszúságúra nyúló alkotmánybírói eljárást, mely több időközbeni bíróváltás mellett zajlott le, a 31/2010-es AB-határozat zárta le végül.¹ Ez a határozat pont azokat a kulcsfontosságú vívmányokat találta alkotmányellenesnek és semmisítette meg, melyek katalán szempontból épphogy a legfontosabb novumokat jelentették volna, így a saját adóhatósági és bírósági struktúrák létrehozását, a katalán nyelv használatának privilegizálását, valamint a katalánok nemzetként való definiálásának kísérletét. Az ítéletet utcai megmozdulásokkal tarkított felháborodás követte. A katalán nemzeti ünnepen szeptember 11-én ezt követően minden évben általánossá váltak a több százezer, vagy akár a milliós létszámot is meghaladó felvonulások, melyek Katalónia függetlenségét követelték.

Így jutottunk el ahhoz a véleménynyilvánító népszavazáshoz – vagy ahogy az Artur Mas vezette akkori katalán kormány nevezte: „*polgári részvételi folyamathoz*” – 2014. november 9-én, melyen a szavazásra jogosultak kevesebb mint fele (2 305 290 személy) vett részt ugyan, de ennek 80,76%-a (1 861 753 választópolgár) felelt pozitívan arra a kettős kérdésre, hogy Katalóniának államná kell-e válnia, és ha igen, akkor ennek az államnak függetlennek kell-e lennie?² E konzultáció eredményeit a 2015. szeptember 27-én előrehozott katalán parlamenti választás csatornáztta be a pártpolitikába. Ekkor alakult meg négy függetlenségi párt koalíciójával a *Junts pel Sí* szövetség („*Közösen az igenért*”

1 Spanyolország alkotmánybírójának ez a kiemelten fontos ítélete angolul is elérhető az alábbi helyen: www.tribunalconstitucional.es; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

2 Ezen népszavazás keretében két kérdés szerepelt a szavazócédulán, egyrészt az, hogy „*egyért-e azzal, hogy Katalónia legyen állam?*”, másrészt pedig az, hogy „*egyért-e azzal, hogy ez az állam legyen független?*”. Számadatok forrása, letöltés helye: www.participa2014.cat; letöltés ideje: 2017. 11. 13.

röviden: *JxSí*),³ amely 44,4%-os eredményével el is nyerte a regionális törvényhozói mandátumok relatív többségét, 62 képviselőt delegálva a 135 fős parlamentbe. Az eredményeket a *JxSí* koalíció a függetlenség felé vezető úton való továbbhaladásra adott voksként értelmezte, ennek megfelelően 2017. október 1-re írták ki a függetlenségről szóló, ügydöntőnek szánt népszavazást. Noha a spanyol AB szeptember 6-án alkotmányellenessé nyilvánította a népszavazást, és a spanyol állami erőszakszervek már hetekkel a szavazás előtt több ezer főt vezényeltek Katalóniába a szavazás előkészületeit megakadályozandó, október elsején az 5 313 564 szavazásra jogosult polgárból még így is 2 286 217 személy, vagyis a választópolgárok 43,03%-a vett részt a referendumon. Az érvényes voksot leadók 90,18%-a szavazott igennel a független katalán állam létrehozására.⁴

Ezt követően a katalán elnök, Carles Puigdemont a regionális parlament október 10-ei ülésén kikiáltotta a független Katalán Köztársaság létrehozását, hogy aztán ennek hatályát tárgyalások reményében ugyanezen felszólalásban fel is függesse. A függetlenségre vonatkozó párbeszéd, illetve a nemzetközi közvetítők bevonásának sikertelensége után,⁵ a katalán parlament végül október 27-én pénteken 70 igen, 10 nem, 2 tartózkodás,⁶ és az unionista politikai erőknél a szavazásról való demonstratív kivonulása mellett elfogadta a függetlenségi nyilatkozatot.⁷ Válaszlépésként a spanyol kormány életbe hívta az alkotmány 155. cikkét, ami az alkotmány 1978-as megszavazása óta először fordult elő. Ennek értelmében, ha valamely autonóm közösség nem teljesíti az alkotmány vagy más törvények által rárótt kötelezettségeket, vagy ha eljárása súlyosan veszélyezteti Spanyolország általános érdekeit, a szenátus abszolút többségének jóváhagyásával a kormány megteheti a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy kötelezze a közösséget a mulasztás pótlására, vagy hogy megvédje az említett közérdeket. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy Madrid felfüggesztette Katalónia autonómiáját, és a katalán kormánytagok

3 A koalíció két nagyobbik tagja a jobboldali liberális CDC – *Convergència Democràtica de Catalunya*/Katalán Demokratikus Konvergencia, mely 2016 júliusában átalakult PDeCAT-á *Partit Demòcrata Europeu Català* / Katalán Európai Demokrata Párt, valamint a baloldali ERC – *Esquerra Republicana de Catalunya*/Katalán Republikánus Bal. Mellettük a két kisebbik koalíciós partner a kereszténydemokrata DC – *Demòcrates de Catalunya*/Katalónia Demokratái, valamint a szociáldemokrata MES – *Moviment d'Esquerres*/Baloldali Mozgalom.

4 Részvételi adatok és a végeredmény az alábbi forrásból: 90.18% «Yes» vs 7.83% «No». *Catalan News Agency*, 2017. 10. 06. Letöltés helye: www.catalannews.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

5 A svájci szövetségi kormány már a függetlenségi népszavazást követően felajánlotta Madridnak és Barcelonának, hogy közvetítene a vitás felek között. Lásd: Switzerland willing to mediate between Catalonia and Spain. *Catalan News Agency*, 2017. 10. 06. Letöltés helye: www.catalannews.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

6 Catalans declare independence as Madrid imposes direct rule. *BBC*, 2017. 10. 27. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

7 A kisebbségi kormánykoalíciót a függetlenségi folyamat során, és így a végső szavazáson is kívülről támogatta a radikális, antikapitalista szélsőbal oldali CUP párt (*Candidatura d'Unitat Popular* - Népi Egység Jelöltjei) 10 képviselője.

felelősségét madridi megfelelőik vették át; míg előbbieket a spanyol főügyészség büntetőeljárásával szembesültek,⁸ ahol a vádak a több évtizedes börtönbüntetés lehetőségét is magába foglaló lázítás, zendülés és a közpénzek hanyag kezelése volt.

Ilyen körülmények között került sor a 2017. december 21-ei előrehozott választásokra, ahol a kampányban az unionista oldal elmulasztotta, hogy pozitív alternatív jövőképét vázoljon fel Katalónia számára. A szocialisták ugyan tettek elszórt utalásokat egy föderalizált Spanyolország lehetőségére, de konkrétumok a pólusképző spanyol pártok oldaláról nem hangzottak el. Vonzó alternatívát nem vázoltak föl, koncessziók perspektívájára nem tettek ígéretet. Annál több fenyegetés hangzott el, hogy ha a katalánok újfent a függetlenségpárti oldalnak szavaznak bizalmat, akkor a központi kormány továbbra is felfüggesztve tartja majd Katalónia autonómiáját. Az előrehozott választások végeredménye, így az azt kihirdető központi kormány várakozásaival ellentétben, nem egy simulékonyabb barcelonai adminisztrációt eredményezett, hanem egy állóháború lövészárkainak kibontakozását. A papírformának megfelelően ugyanis nagyon magas részvételi arány mellett (79,09%) szereztek meg a képviselői helyek abszolút többségét a függetlenségpárti politikai erők.⁹ Összesen 2 079 340 polgár szavazott az önálló Katalán Köztársaság létrehozásáért küzdő pártokra,¹⁰ amivel ez a tábor a három évvel korábbi „polgári részvételi folyamathoz” képest több mint 217 000 fővel tudta növelni a tagjai számát.¹¹

A katalán ősz lehetséges következményeiről releváns politikai tisztségviselők átfogó csoportja több ponton is egyetértett, létrehozva ezzel egy uralkodó politikai diskurzust. Állami politikai szereplőktől európai uniós tisztségviselőig széles körűen osztottá vált az a nézet, hogy a katalán önrendelkezés: a) Spanyolország belügye, b) egyben alkotmányellenes törekvés, c) ami ha megvalósulna, akkor kivezetné Katalóniát az Európai Unióból. Az alábbi sorokkal ezen fősodratú megállapítások finomhangolására, illetve alternatív

8 Kivételt képezett a katalán elnök és négy kollégája, akik belgiumi emigrációba vonultak, és onnan védekeztek a vádakkal szemben.

9 Fontos utalni rá, hogy a függetlenségpárti erőknek csak azon bebörtönzött, vagy önkéntes száműzésben lévő politikusokkal van meg a parlamenti többsége, akik személyesen nem fognak tudni részt venni a parlamenti vitákban. Kiemelten fontos fejlemény volt ezért, amikor Pablo Llarena bíró a katalán parlamentre bízta annak eldöntését, hogy engedélyezik-e a börtönben lévő képviselőknek, hogy a katalán parlament alakuló ülésén megbízott útján tudjanak szavazni. A többségében függetlenségpárti parlamenti elnökség ezt a kérést jóváhagyta.

10 A választási eredmény részletes adataiért lásd: web.gencat.cat; letöltés ideje: 2018. 02. 28.

11 A 135 fős regionális törvényhozásban legalább 68 mandátum kell a kormányzó többséghez. Ebből 70-et szereztek meg a függetlenségpártiak a következő arányban: *Junts per Catalunya (JxCat)* – 34, ERC – 32, CUP – 4. Ez utóbbi párt a két évvel korábbi eredményéhez képest 6 mandátumot veszített, és így csak annyi képviselője került be a regionális törvényhozásba, mint a történelmi mélypontját elérő spanyol néppártnak. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a választók egyaránt elítélték Katalónia Madridból való „kézi vezérlését”, és a túlzottan radikális függetlenségpárti üzeneteket is.

értelmezésére tesztek vázlatos kísérletet, központba helyezve azt a rendhagyó törekvését a katalán mozgalomnak, hogy függetlenné válásuk egyszerre legyen egyoldalú és békés is. Ez a *policy mix*,¹² mint látni fogjuk, egyik oka volt a kiválás megghiúsulásának, amennyiben olyan elemeket próbált meg vegyíteni, melyek kölcsönösen taszítják egymást.

Nemzetközi kontextus

Bár az önrendelkezési jognak tengernyi irodalma van, akárcsak az elszakadást legitímáló körülményekkel kapcsolatos elméleteknek (*remedial secession*), az, hogy egy terület képes-e ténylegesen kiválni egy adott államból, nem azon múlik, hogy a konkurens felek közül ki rendelkezik kifinomultabb jogi érveléssel. Sokkal inkább azon, hogy az önrendelkezését kereső mozgalom szövetségre tud-e lépni a nemzetközi közösség azon releváns szereplőivel, akiknek érdekében áll, és erőforrásuk van a fennálló rend megbontására, és új *status quo* létrehozására. A nemzetközi jogi normákat kötelező érvénnyel, valamennyi országtól kikényszeríteni képes, szupranacionális szerv hiányában, az állami önszegély anarchiáján alapuló nemzetközi kapcsolatokban a nemzetközi jog továbbra is megmarad olyan opportunista rendezőelvnek, amely szinte bármely új hatalmi rend létrejöttét képes jogi érvekkel utólagosan alátámasztani. Egy független katalán állam létrejötte sem volna kivétel ez alól.

A nemzetközi jognak ez a fajta „*jogi opportunizmus*” *expressis verbis* már az államok jogairól és kötelezettségeiről szóló 1933-as *Montevideói egyezményből* kiviláglik. Ahogy az *Egyezmény* fogalmaz: „*az állam politikai léte független más államok elismerésétől*”. Az államelismerés kérdése, ha úgy tetszik csak „*plusz egyedik*” kritérium, ami kevésbé fontos, mint a másik három tényező: vagyis a körülhatárolható terület, az azon lévő állandó lakosság, és az ezek fölött tényleges kontrollt gyakorló központi kormányzat.¹³ Ebből a szempontból például az iraki Kurdisztán a maga haderejével inkább rendelkezik az államiság kritériumaival, amennyiben jobban ellenőrzése alatt tartja a saját területét, mint Katalónia. Ennek is volt köszönhető, hogy az iraki kurdok incidensek nélkül tudtak egy háborús övezet kellős közepén egy szecessziós népszavazást megszervezni 2017. szeptember 25-én. Sőt, esetükben Izrael személyében erős nemzetközi szövetséges is jelen van támogatóként, ami nem mondható el Katalóniáról.

12 Míg a *policy mix* kifejezés alatt legtöbbször egy adott állam fiskális és monetáris politikáinak összességét szokták érteni, itt a függetlenségre irányuló politikák, stratégiák összességeként használom a kifejezést.

13 Példának okáért az ISIS (*Islamic State of Iraq and Syria*) is állam volt létezése alatt, még ha a világon mindenhol terrrorszervezetként is volt beazonosítva.

Azt már az október elsejei népszavazást követő rendőri túlkapásoknak a mérsékelt kritikája előre vetítette, hogy az EU-s tagállamok kormányai nem szívesen nyilvánítanak véleményt a katalán függetlenség kérdéséről. Állami szinten egyedül, Belgium illetve Szlovénia kormányai – Charles Michel, illetve Miro Cerar vezetésével – marasztalták el nyíltan a spanyol kormányt a válságkezelésben alkalmazott túlzott erőszakért. Előbbi azért, mert az akkori szövetségi kormánykoalíció gerincét a flamand szeparatisták adták, utóbbi pedig szolidaritásból, ugyanis élénken él még a szlovének emlékezetében a saját függetlenségüknek az 1991. június 25-ei, szintén egyoldalú kikiáltása, és az azt követő erőszakos ellenlépések a korábbi területi állam hadseregétől.¹⁴ Hasonlóképpen elítélő nyilatkozatokat tettek számos releváns nemzetközi szervezet tisztségviselői, így például Zeid Ra'ad Al Hussein, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa,¹⁵ vagy az Európa Tanács Emberi Jogi Biztosa, Nils Muižnieks, aki egyben sürgette, hogy mihamarabb álljon fel egy független vizsgálóbizottság, a népszavással összefüggésben elkövetett rendőri túlkapások kivizsgálására.¹⁶

Ezen túlmenően a dominánsabb szereplők vagy csöndben maradtak, vagy a spanyol álláspontot erősítették. A 2017. október 20-ai európai csúcson Angela Merkel német kancellár, Emmanuel Macron francia elnök, valamint Theresa May brit miniszterelnök is egybehangzó támogatásáról biztosította Mariano Rajoy kormányát, és a spanyol egység fenntartásának fontossága mellett érvelt.¹⁷ Az Amerikai Egyesült Államok (USA) külügyminisztériuma eleinte nem kevés aggodalomra okot adó közlést tett, amikor a minisztériumi szóvivő, Heather Nauert 2017. szeptember 13-án azt mondta egy washingtoni sajtótájékoztatón, hogy hagyni kell az embereket, hogy maguk döntsenek Katalónia kérdésben, az USA pedig *„együtt fog működni akármely kormánnyal, vagy entitással, amely ennek eredményeként létrejön”*.¹⁸ A félreértések gyors tisztázása végett Mariano Rajoy néhány nappal e kijelentések után Washingtonba utazott, ahol az amerikai elnökkel közös sajtótájékoztatójukon Donald Trump egyértelműsítette az amerikai álláspontot: *„Egy egységes Spanyolországot támogatok... úgy vélem, hogy Katalónia polgárainak Spanyolország részeinek kellene maradniuk, ostobaság volna másként tenni.”*¹⁹

14 1991. június 27. és július 7-e között a zajlott le Szlovénia független státuszának megvédéséért az ún. tíznapos háború, a szlovén hadsereg elődje, a *Teritorialna obramba Republike Slovenije*, valamint a Jugoszláv Néphadsereg között.

15 Lásd például a szeptember 28-ai nyilatkozatot: www.ohchr.org, vagy az október másodikat: www.ohchr.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

16 Letöltés helye: www.coe.int; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

17 Lásd például: Merkel, Macron and May show support for Spain over Catalan crisis. *El País*. 2017. 10. 20. Letöltés helye: www.elpais.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

18 US will work with “whatever government or entity” that comes out of Oct 1. *Catalan News Agency*. 2017. 09. 14. Letöltés helye: www.catalannews.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

19 Trump, Spanish PM Rajoy say they oppose Catalonia independence bid. *Reuters*. 2017. 09. 26. Letöltés helye: www.reuters.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

A domináns szereplők sorában mindenképp említést kell még tenni Oroszországról, mint olyan aktorról, melynek érdekében áll úgy a globális, mint a regionális-eurázsiai hatalmi egyensúly megkérdőjelezése. Tekintve, hogy Oroszország a „közel-külföldön” túl előszeretettel növelné befolyási övezetét az öreg kontinens nyugatabbra fekvő részein is,²⁰ így rendre felvetődik az orosz befolyás kérdése olyan helyzetekben, amikor bizonyos törésvonalak akár uniós, akár tagállami szinten elmélyülnek (lásd például a felvetést az európai szélsőjobboldali pártok és mozgalmaknak, vagy épp a Brexit kampánynak az oroszországi támogatásáról).²¹ Hasonlóképpen volt ez Katalónia esetében is, ahol az orosz befolyás vélt, vagy valós tényének a terjesztését a spanyol központi kormány tudatosan használta fel. Egyrészt arra, hogy elbizonytalanítsa azokat a nemzetközi szereplőket, melyek a valóban félresikerült és kontrollt vesztett október elsejei rendőri túlkapásokkal kapcsolatban hajlamosak lettek volna nyilvános kritikákat megfogalmazni, másrészt arra, hogy diszkreditálja a katalán önrendelkezési mozgalmat. Ebben a fénytörésben a katalán törekvések nem egy nemzeti közösség tagjainak tényleges, eredeti igényeként jelennek meg, melyet egy alulról fölfelé szerveződő mozgalom keretében juttatnak kifejezésre, hanem egy külső szereplők által tüzelt, és Oroszországból finanszírozott, agresszív kisebbség diverzáns akciójaként a spanyol és európai egység ellen. Ezt az értelmezési keretet a fősodratú média több szereplője mellett a spanyol diplomácia már a népszavazás hónapjában elkezdte népszerűsíteni.²² Ennek megfelelően Alfonso Dastis, spanyol külügyminiszter egy októberi BBC-interjúban azt mondta, hogy a népszavazás napjával kapcsolatban világot látott számos kép hamisítvány, számos riport és helyszíni tudósítás pedig alternatív tényekkel, és álhírekkel manipulált.²³ Noha az 'EU versus Disinformation' platform valóban beazonosított több olyan Oroszországból koordinált hamis közösségi

20 A „közel-külföld” kifejezés, az Oroszország hagyományos érdekszférájának tekintett posztuszovjet térségre utal.

21 Lásd például: Bradlye, Matt: Europe's Far-Right Enjoys Backing from Russia's Putin. *NBC News*. 2017. 02. 13. Letöltés helye: www.nbcnews.com; letöltés ideje: 2018. 02. 21.; továbbá: Wintour, Patrick: Russian bid to influence Brexit vote detailed in new US Senate report. *The Guardian*. 2018. 01. 10. Letöltés helye: www.theguardian.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

22 A teljesség igénye nélkül álljon itt néhány témába vágó cikk a fősodratú médiából: Catalonia held a referendum. Russia won. *Washington Post*. 2017. 10. 02. Letöltés helye: www.washingtonpost.com; EU cyber team raises alarm over Russian role in Catalonia independence bid. *The Telegraph*. 2017. 11. 09. Letöltés helye: www.telegraph.co.uk; Government confirms intervention of Russian hackers in Catalan crisis. *El País*. 2017. 11. 10. Letöltés helye: www.elpais.com; Spain: 'Misinformation' on Catalonia referendum came from Russia. *CNN*. 2017. 11. 14. Letöltés helye: www.edition.cnn.com; Spain Catalonia: Did Russian 'fake news' stir things up? *BBC*. 2017. 11. 18. Letöltés helye: www.bbc.com; Spain Learns About Russian Interference the Hard Way. *Bloomberg*. 2017. 12. 20. Letöltés helye: www.bloomberg.com; letöltés ideje mindegyiknél: 2017. 12. 28.

23 Spain FM: 'Many police violence pictures fake'. *BBC*. 2017. 11. 22. Letöltés helye: www.bbc.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

médiaforrást, illetve valódi felhasználóhoz nem köthető ún. zombi fiókot,²⁴ amely hatásvadász álhírek terjesztésével foglalkozkodott,²⁵ ezek határfoka összességében nem lett volna elegendő olyan elemi erejű folyamatok generálására, melyeket 2017 őszén láttunk Katalóniában.²⁶

E fejezet lezárásaként meg kell még említeni, hogy míg egy független katalán államnak az Európai Unióban való tagsága, illetve státusza vitatottabb kérdés (ennek megfelelően e tanulmány is külön fejezetben foglalkozik vele), addig az ENSZ-tagság már egy ennél egyértelműbb kategóriába esik, amennyiben pislákoló reménysugár sem igen szűrődik keresztül a felvételi eljárás keretein. Bármely csatlakozni kívánó új államnak ugyanis legelőször kérelemmel kell fordulnia az ENSZ Főtitkárságához, melynek tartalmaznia kell egy nyilatkozatot arról, hogy az adott állam elfogadja az ENSZ *Alapokmányában* foglalt kötelezettségeket. E kérelem jóváhagyására aztán a Biztonsági Tanács 15 tagjának legalább 9 támogató szavazatára van szükség, benne az 5 állandó tag szavazatával (Egyesült Királyság, Franciaország, Kína, Oroszország, USA). A megfelelő támogatás megszerzése esetén a Biztonsági Tanács ajánlja a nevezett állam ENSZ-be való felvételét a Közgyűlésnek, amely megvizsgálja, hogy a javasolt jelölt „békeszerető állam-e”, amely képes az *Alapokmányban* foglaltaknak maradéktalanul megfelelni? Amennyiben igen, úgy a Közgyűlés, a jelenlévő tagok kétharmadának szavazatával véglegesen jóváhagyja a tagságot, amely a szavazás napján válik hatályossá.²⁷ Látható, hogy Katalónia ENSZ tagsága már valószínűleg a Biztonsági Tanácsi szűrőn fennakadna, tekintve az állandó tagoknak a saját szakadár mozgalmakkal való problémáit.

24 Lásd például: EU officials supported the violence in Catalonia. *EU vs. Disinfo*. 2017. 10. 02. Letöltés helye: www.euvdisinfo.eu; letöltés ideje: 2017. 12. 28.; vagy: Global powers prepare ground for war in Europe. *EU vs. Disinfo*. 2017. 10. 27. Letöltés helye: www.euvdisinfo.eu; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

25 Az 'EU versus Disinformation' platformot az Európai Tanácsnak a stratégiai kommunikációval kapcsolatos EUCO 11/15 számú, 2015. március 20-án kelt iránymutatásának nyomában állították fel. A platform üzemeltetője az Európai Külügyi Szolgálat „East Stratcom” Munkacsoportja, célja pedig a folyamatos orosz félretájékoztatási törekvések semlegesítése.

26 A téma körüli feltételezések és elméletek sorába tartozott az is, hogy az európai nemzetállamokat – ez esetben Spanyolországot – gyengítendő részt vett a katalán függetlenségi mozgalom finanszírozásában Soros György, magyar származású amerikai milliárdos üzletember is, a Nyílt Társadalom Alapítványon keresztül. Lásd pl.: Sallés, Quico: George Soros finanszió a la agencia de la paradiplomacia catalana. *La Vanguardia*. 2016. 08. 16. Letöltés helye: www.lavanguardia.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28. A vádakat a nevezett Alapítvány sajtóközleményben igyekezett cáfolni: Statement on Catalan Referendum. *Open Society Foundations*. 2017. 10. 13. Letöltés helye: www.opensocietyfoundations.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

27 További részletekért lásd az ENSZ Közgyűlés eljárási szabályzatának XIV. fejezetét: Új tagok felvétele az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. Letöltés helye: www.un.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

Az Európai Unió esete Katalóniával

A szerződések nem mondanak semmit azon helyzetekről, amikor az Unió egyik tagállamának egy területe az adott államból kiválna, de az EU-nak továbbra is tagja kívánna maradni. A politikai nyilatkozatok egyszínűsége ellenére épp ezért valószínűbb, hogy egy esetleges katalán függetlenedés inkább a Brexithez hasonló, hosszas tárgyalásokkal tarkított helyzetet teremtett volna. Az Egyesült Királyság esetében az *Európai Unióról szóló szerződés* (EUSZ) 50. cikke alapján történik a kilépési folyamat, amely egy legalább két éves tranzitperiódust tart indokoltnak az Európai Unióból való kiválás levezénylésére – ami akár meg is hosszabbítható –, és ezen keresztül a jogok és kötelezettségek bonyolult rendszerének fokozatos megszüntetésére. Ez a fajta szellemiség pedig akkor is mérvadó és iránymutató lehet, amikor olyan területre téved az Unió, amelyet a szerződések *expressis verbis* nem szabályoznak. Márpedig a katalán függetlenséggel egy olyan feltérképezetlen területre tévedt volna az EU, ahol a hatályos jogszabályokon túl, inkább a résztvevő felek tárgyalási potenciálján és a köztük lévő relatív erőviszonyokon múltott volna, hogy milyen körülmények között megy végbe az uniós tagság esetleges újratárgyalása. Bármennyire is valószínűtlen, hogy a saját államnélküli nemzeteiktől féltő nemzetállami kormányok szívesen látnának egy szakadár köztársaságot a soraik között, azonos jogalanyisággal rendelkező, egyenlő félként, legalább ennyire valószínűtlen a tagság egyik napról a másikra történő megszűnése. Életszerűtlen ugyanis abból kiindulni, hogy egy önálló katalán köztársaságnak a függetlenedését követő másnapon azonnal ki kellene utasítania a területén addig jogszerűen tartózkodó, más EU-s tagországokból származó valamennyi munkavállalót, és Erasmus hallgatót, valamint *vica versa* a katalán hallgatókat és munkavállalókat is ki kellene utasítani tartózkodási jogcím hiányában a többi EU-s tagállamból. Egyben azonnal szárazföldi és tengeri határellenőrzést kellene bevezetnie a környező uniós országok állampolgárai viszonylatában, valamint vámokat és illetékeket kivetni az onnan érkező árukra. Szintén irreális volna azt feltételezni, hogy az újonnan felálló Katalán Központi Banknak azonnal hozzá kellene látnia egy új katalán pénznem nyomtatásához és bevezetéséhez az euró helyettesítésére úgy, hogy egyébként az Uniónak nincsenek a szerződésekben lefektetett mechanizmusai sem arra, hogy az euró bevezetését valamelyik tagállamtól kikényszerítse, sem arra, hogy megtiltsa annak használatát ott, ahol már bevezették.²⁸ Összességében tehát életszerűbb, és a szerződésekben

28 Jó példa erre Koszovó és Montenegró esete. Politikai okokból e két állam már a délszláv háborúk során átállt a dinárról a német márka használatára, majd amikor ez utóbbi a közös valuta bevezetésével megszűnt, akkor Koszovó és Montenegró is egyoldalúan bevezették az eurót mint hivatalos fizetőeszközt (a német fél hallgatólagos beleegyezésével) úgy, hogy egyébként a maastrichti kritériumok teljesítésétől azóta is messze van mindkét állam.

foglalt szellemiséghez közelebb álló, hogy Katalónia uniós tagsági státuszának esetleges újratárgyalása az EU-n belülről, a tagság folytonosságának megőrzése mellett zajlana le.

Ezen a ponton érdemes röviden utalni az Európai Unió belső bővítésére vonatkozó elméletre,²⁹ illetve tágabban az EU viszonyára saját állam nélküli nemzeti közösségeihez. Az Unió belső bővítésével kapcsolatos elmélet lényege, hogy ha egy demokratikus folyamat eredményeként új állam keletkezik az EU-n belül, akkor az automatikusan tagja maradna az Uniónak, amennyiben ezt akarja. Ez az elmélet kizárja a csatlakozási tárgyalások újbóli megkezdését, és ezzel az esetleges tagállami vétókat. Egyben egy preferenciát jelöl meg az uniós intézményekkel szemben is, elvárva, hogy azok ne gördítsenek semmilyen szükségtelen akadályt a tagság megtartása elé, és igyekezzenek rugalmasan alkalmazkodni a hasonló változásokhoz, amelyek az európai történelem tanulsága szerint a jövőben sem valószínű, hogy el fogják kerülni a kontinenst. Az elmélet többek között föderális államok olyan példáiból merít ihletet, mint amilyen Svájc esete volt a többségében katolikus franciaajkú Jura térséggel, amely a többségében protestáns, német ajkú Bern kantontól el akart ugyan szakadni (és tette ezt sikerrel egy népszavazást követően 1979-ben), de a Svájci Államszövetségnek tagja kívánt és tudott is maradni.

Noha az ehhez hasonló progresszív elméleteknek az uniós jog szintjén való kodifikálása gyakorlatilag elképzelhetetlen – ahogy más olyan formális EU-szintű jogszabály elfogadása is fokozottan kétséges, ami a tagállami *status quo* mellett az állam nélküli nemzetek sajátos érdekeire is tekintettel van –, az EU kapcsolata a saját nemzeti közösségeivel legalábbis rapszodikus képet mutatott, amibe a zsigeri ódzkodás mellett több alkalommal megmutatkozott a témában rejlő fejlődési potenciál is. Ilyenek voltak például a koppenhágai kritériumok beemelése a csatlakozási folyamatba,³⁰ a maastrichti szerződéssel kulturális dimenzióként beemelt nyelvi, vallási és kulturális sokszínűség fenntartásának elve³¹ (mely immár a szerződésekben foglalt aktív kötelezettsége az Uniónak, és amely kulturális aspektusra a strukturális és kohéziós alapok lehívásához kialakítandó NUTS-régiók létrehozásánál is tekintettel kell lenni);³² a kisebbségi ügyek regionális

29 Az Unió belső bővítésére vonatkozó elmületről bővebben lásd például: Gonzalez, Alfonso – Jaria, Jordi – Matas, Jordi – Roman Laura: *The internal enlargement of the European Union*. Centre Maurits Coppieters: Brussels, 2011.

30 Vagyis annak a követelménynek a kötelezővé tétele, hogy a tagjelölt állam a demokratikus, jogállami működés és az emberi jogok tiszteletben tartás mellett védje a saját területén élő kisebbségeket is.

31 Lásd az *Európai Unió működéséről szóló szerződés* 167. (1) cikkét: „Az Unió hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, tiszteletben tartva nemzeti és regionális sokszínűségüket, ugyanakkor előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget”. E sokszínűség pedig a nemcsak a tagállamok közötti, hanem azokon belüli sokszínűségre is utal, ahogy arra az Európai Unió Alapvető Ügynöksége is rámutatott. Lásd: European Union Agency for Fundamental Rights: *Respect for and protection of persons belonging to minorities 2008–2010*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, 10.

32 Lásd a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájának (NUTS) létrehozásáról szóló 1059/2003/EK-rendelet preambuluma 10. bekezdését, illetve 3. cikkének 5. bekezdését

dimenzióig, benne például a Régiók Bizottságának 1994-es megalakításával. E sorban megemlíthető még, hogy a lisszaboni szerződés jogi kötőerő tekintetében az alapító szerződések szintjére emelte az *Alapjogi chartát*,³³ melynek 21. cikke ugyanúgy tiltja az etnikai, nyelvi, nemzeti kisebbségi közösségi tagságon alapuló diszkriminációt, mint ahogy a Tanács 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról is.

Ezen fejlemények politikai kontextusához hozzátartozik azonban az a tény is, hogy kialakulásukhoz olyan történelmi jelentőségű eseményekre volt szükség, mint például a délszláv háború, vagy az EU keleti bővítése (és ezekben az esetekben is természetesen végig ott voltak a nemzetállamépítésben érdekelt országok diplomáciai képviselői, amelyek minden lehetséges eszközzel igyekeztek a kibontakozóban lévő új eljárásokat, jogszabályi kereteket fölhigítani).³⁴ Katalónia esetében arra nem érdemes számítani, hogy a fentebbi két eseményhez hasonló folyamatokat fog uniós szinten indukálni, hisz ebben a kérdésben maguk az európai állam nélküli nemzetek is megosztottak voltak. Azon nemzetiségek, amelyek saját közösségeik elismerésért, már meglévő jogaik tiszteletben tartásáért, vagy valamilyen autonómiamegállapodásban történő jogkörbővítésért küzdenek, nem feltétlenül vélték kedvező fordulatnak, hogy a katalán példával muníciót nyertek a nemzetállamok arra, hogy az öngazgatásra vonatkozó kisebbségi törekvéseket biztonságpolitikai kockázatként tálalják.

Áthidaló megoldás lehetne a katalán-EU dilemmára, ha szerződésekben való államutódlás útján Katalónia jogutódjává válhatna az Európai Unió alapító szerződéseinek, valamint a Spanyol Királyság csatlakozási szerződésének. Amennyiben a spanyol fél mellett a többi uniós tagállamban is létezne a politikai akarat, hogy elfogadja Katalóniát szerződésben való jogutódnak, akkor nem lenne akadálya, hogy külön csatlakozási tárgyalások nélkül maradjon tagja az EU-nak. Ez alapján tehát Katalónia tenne egy utódlási közlést, amire a tagállamok közös nyilatkozatban reagálva elismernék őt jogutódnak a nemzetközi szokásjog alapján.³⁵ A Spanyol Királyság maradna általános jogutód és bizonyos szerződésekben jogutóddá válhatna Katalónia. Ezek alapján aztán módosítani kellene az alapító szerződéseket, hogy a Katalán Köztársaság is belekerüljön mint részes

33 Lásd az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkét.

34 Gondoljunk azon törekvések kudarcára, amik EU *Alapjogok chartájába* egy kisebbségvédelmi bekezdés bevezetését célozták, vagy ha az EU-n kívülre tekintünk akkor az Emberi Jogok Európai Egyezményének kisebbségvédelmi kiegészítő jegyzőkönyvének meghíúsulására, vagy a *Kisebbségvédelmi keretegyezmény* szövegének az egyéni jogok felé való eltolására. Lásd a témáról bővebben: Toggenburg, Gabriel: Egy kényes kapcsolatrendszer: Az Európai Unió és a kisebbségi jogok. Tényező-e a kisebbségvédelem az európai integrációs folyamatban? Ford. Görömbei Sára. *Pro Minoritate*, 2002. tavasz. 14–50.

35 A szokásjogi hivatkozás itt annyiban releváns, hogy Spanyolország nem részes fél sem a szerződésekben való államutódlásról szóló 1978-as *Bécsi egyezménynek*, sem pedig az államutódlás tulajdonjogi és anyagi dimenziójával foglalkozó 1983-as *Bécsi egyezménynek*.

fél. A csatlakozási szerződéshez pedig legalább egy jegyzőkönyvet kellene csatolni, tanúsítva az egyező akaratok megváltozását. Minderre ugyanakkor még nem volt precedens az Unió életében, és az eljárás körülményes, és politikailag érzékeny mivoltát tekintve nem is nagyon valószínű, hogy lesz.

Ennek megfelelően, a tagállami döntéshozókhoz hasonlóan az Európai Unió intézményeinek releváns tisztségviselői is elutasító pozícióra helyezkedtek a katalán kérdéssel kapcsolatban. Antonio Tajani, az Európai Parlament elnöke egy októberi sajtótájékoztatóján úgy fogalmazott, hogy *„soha senki sem fogja Katalóniát független államként elismerni [...] az erről szóló népszavazás illegális volt [...] a törvényességet helyre kell állítani”*.³⁶ Az Európai Bizottság (EUB) vezetője, Jean-Claude Juncker szintén átvette a tagállami álláspontot és megismételte azokat a kommunikációs paneleket, amiket elődjétől, José Manuel Barrosótól Skócia esetében már hallhattunk. Az EUB október 2-án kiadott közleményét így akár egy spanyol kormányzóvívő is felolvashatta volna. E szerint ugyanis a katalán népszavazás illegális volt, a kérdés Spanyolország belügyének tekinthető, emellett pedig olyan időköt élünk, amikor a *„megosztottság és a fragmentáció”* helyett az *„egységnek és a stabilitásnak”* kell helyet kapnia.³⁷ Ehelyütt jegyezzük meg: anélkül, hogy aktív, közvetítői szerepet ajánlott volna fel, a kiegyensúlyozottság kedvéért az EUB világosabban is elítélhette volna a függetlenségi népszavazás során tapasztalt túlzott karhatalmi erőszakot. Ennyit a Bizottság a *status quo* felrúgása nélkül is tehetett volna, sőt talán megjegyezhetjük, hogy a 2012-ben az EU által joggal és okkal elnyert Nobel-békedíj birtokában ennyi el is lett volna várható ettől a testülettől.

Végezetül, a tágabb konnotációkat tekintve felvetődik annak a kérdése is, hogy vajon az uniós intézmények nem alkalmaznak-e a tagállamok közti kohéziót alapvetően kikezdő kettős mércét?³⁸ Ahogy arra a *Financial Times* külpolitikai vezető publicistája is felhívta a figyelmet: *„az érvet, miszerint az Unió kettős mércét alkalmaz a tagjaival szemben, erősítik a spanyolországi események, ahol megválasztott politikusok ülnek börtönben egy népszavazás megrendezésért [...] az EU reagálhat ugyan azzal, hogy a referendum illegális*

36 EU official says no one will recognize Catalonia. *AP News*. 2017. 10. 29. Letöltés helye: www.apnews.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

37 Lásd az Európai Bizottság 2017. október 2-án kelt, 17/3626. számú nyilatkozatát: europa.eu; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

38 A teljes idézet eredetiben így hangzik: *„The argument that the EU is guilty of double standards is bolstered by events in Spain, where elected politicians are in prison for staging a referendum on independence for Catalonia. The EU can respond that the referendum was illegal and that the Spanish courts have acted within the bounds of the current constitution and respected media freedom. Nonetheless, the government in Warsaw will point out that it is Spain – not Poland – that is currently imprisoning opposition politicians.”* Lásd: Gideon Rachman: Europe’s biggest test will come in Poland. *Financial Times*, 2018. január 15. Letöltés helye: www.ft.com; letöltés ideje: 2018. 01. 30.

volt [...] ugyanakkor Varsó rá tud mutatni, hogy jelenleg Spanyolország és nem Lengyelország az, amelyik ellenzéki politikusokat börtönöz be.”³⁹

Az alkotmányos rend és az egyoldalú elszakadás kérdése

A jogforrási hierarchia csúcsaiként, az alkotmányok valamennyi demokratikus jogállamban alapvető iránymutatást adnak egy jogilag körbehatarolt közösség tagjai által vállalt és osztott jogokról és kötelezettségekről. A jelzett országokban mindenhol ugyanaz ad legitimitást ezen kiemelkedő jelentőségű jogszabályoknak; mégpedig a szöveg mögött megbúvó, általában népszavazáson szentesített közakarat, vagyis az az egyszerű tény, hogy az alkotmány jogalanyai szabad elhatározásukból döntöttek úgy: beleegyezésükkel jóváhagynak egy kölcsönösen tiszteletben tartandó társadalmi szerződést. E társadalmi szerződés az, amely Katalónia esetében megbomlott, vagy legalábbis súlyos sérülést szenvedett. Ha az egységesnek posztulált „nép”, így ez esetben a spanyol nép 16%-át és adóbevételeinek mintegy 20%-át adó közösség aktív többsége úgy gondolja, hogy e társadalmi szerződés elavult és alapvető újragondolásra szorul, akkor ilyen esetekben, logikusan érvelhetnek azzal is, hogy nem a hatályos alkotmányhoz, hanem a mindenkorai alkotmányoknak is legitimitást adó gyökereikig, a népakaratig kell visszanyúlni. Ebbe az is beletartozik, hogy a katalán fél nem hajlandó a spanyol alkotmánybíróság által kinyilvánított értelmezésből kiindulni,⁴⁰ miszerint létezne egy egységes spanyol nép, amely a közhatalom letéteményese volna. Katalán szempontból ők egy, a spanyoltól elkülönülő népet/nemzetet képviselnek, amely így azonos jogalanyiságot, törekvéseik pedig azonos legitimitást élveznek, melyek között nem lehet alá-fölé rendeltségi viszonyt feltételezni.

Egybecsengő megállapításokra jutott a Kanadai Legfelsőbb Bíróság is, a québeci elszakadással kapcsolatos 1998. évi 2 SCR 217. számú véleményezésében.⁴¹ A Legfelsőbb Bíróság itt emlékeztet, hogy „*az alkotmány nem kényszerzubbonny*”, így a föderáció valamennyi részes felének joga van ahhoz, hogy annak összetételére vonatkozóan alkotmányos változásokat kezdeményezzen. Ez pedig tárgyalásokban testet öltő „*reciprocitást is*

39 Az említett bizottsági sajtóközlemény azzal zárul, hogy a testület „*bízik abban, hogy Mariano Rajoy miniszterelnök vezetésével sikerülni fog ezt a nehéz helyzetet kezelni a spanyol alkotmány és az állampolgároknak az abban felsorolt alapvető jogai tiszteletben tartása mellett*”. E kézirat lezárásáig a Bizottság nem adott ki olyan közleményt, melyben bizalmát fejezte volna ki az épp hivatalban lévő lengyel miniszterelnök felé, hogy az igazságügyi reformot a hatalmi ágak szétválasztásának tiszteletben tartása mellett fogják végrehajtani.

40 Lásd például a már hivatkozott 31/2010-es AB-határozatot.

41 Lásd a nevezett véleményezésnek a 150–153. bekezdéseit.

feltételez” a felek között bármilyen, az alkotmányos rend megváltoztatását célul kitűző kezdeményezés viszonylatában. Ebből következik, hogy ha egy Québec elszakadására vonatkozó egyértelmű kérdésre egyértelmű többség válaszol pozitívan, akkor az olyan demokratikus legitimitással ruházza föl a függetlenedési törekvést, amit a föderáció többi tagjának is „*el kell ismernie*”. Semmilyen jogalapja nem volna sem a szövetségi kormány-nak, sem a föderáció más tagjának, hogy megtagadja a függetlenségre való törekvést Québectől. Egy mégoly egyértelmű függetlenség párti többség sem vonna maga után azonban önmagában semmilyen jogkövetkezményt, így nem eredményezhetné azt sem, hogy Québec egyoldalú feltételeket diktáljon a szövetség többi tagjának az alkotmányos rendre, az állam egészének létre és folyamatos működésére vonatkozóan. Megteremtene ugyanakkor a szükségét a kiválás menetére, és feltételeire vonatkozó párbeszéd megkezdésének, ahol is nem volna egy olyan téma sem, ahol a hatályos jogszabályok „*bármilyen következtetést előre meghatároznának*”, hiszen a folyamat „*két legitim többség*” között zajlana, azzal a céllal, hogy „*legitim alkotmányos érdekeket*” kibékítsenek. Ez pedig szükség-szerűen csak a politikai egyeztetések, és nem a bírósági eljárások révén érhető el.

Ha nem is tartjuk meggyőzőnek a katalán szeparatisták jogelméleti fejtegetéseit, akkor is nehéz figyelmen kívül hagyni, hogy az elméletekhez egy alulról fölfelé szerveződő, nyilvános és demokratikus tömegrendezvényeken, éveken keresztül rendszeresen felmu-tatott közösségi akarat párosul, jelezve, hogy egy valóban eredeti igény fogalmazódik meg a közösség részéről. Márpedig ha egy demokratikus társadalomban nem lehet béké-sen megváltoztatni egy politikai egyezséget az emberek akaratával, akkor vajon milyen eszközökkel lehetne ezt megtenni?

E kérdés amennyire adja magát, legalább annyira megválaszolatlan is maradt a ka-talán folyamatok relációjában, így okkal merült fel ismét a Koszovóval való párhuzam kérdése. A Nemzetközi Bíróságnak a *Koszovói függetlenségi nyilatkozattal* kapcsolatos ta-nácsadói véleménye tételesen említi azon eseteket, amikor az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozatban ítélte el bizonyos függetlenségi nyilatkozatokat (ilyenek voltak Rhodesia, Ciprus, valamint a boszniai Szerb Köztársaság). Ezen eseteknél azonban nem a nyilatko-zat egyoldalú mivolta váltotta ki ezt a reakciót, hanem az, hogy ezek az erőszak jogtalan alkalmazásával voltak, vagy lettek volna összekapcsolva.⁴² Ebből jött aztán a Nemzetközi Bíróság következtetése, miszerint a Biztonsági Tanács gyakorlatából nem lehet arra kö-vetkeztetni, hogy létezik az egyoldalú függetlenségi nyilatkozatokkal szembeni általános

42 Lásd: Nemzetközi Bíróság 2010. július 22-én kelt 141. számú tanácsadó véleményét „Koszovó egyoldalú függetlenségi nyilatkozatának a nemzetközi joggal való összhangjáról”, 81. bekezdés. Letöltés helye: www.icj-cij.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

tiltás, mint ahogy emellett az általános nemzetközi jogban sem talált a bíróság *ab ovo* alkalmazandó tiltást a függetlenségi nyilatkozatokkal szemben. Mi a helyzet akkor az egyes állami alkotmányokkal e tekintetben?

A spanyol alkotmány az elszakadáshoz való jogot ugyan nem biztosítja (szemben más európai példákkal),⁴³ az autonómiához való jogot azonban igen, amennyiben a 2. cikk elismeri és garantálja a nemzetiségek, valamint a Spanyolország területét alkotó régiók autonómiához való jogát.⁴⁴ Ezen tényből kiindulva a katalánok és spanyol/kasztíliai többség, vagy épp a többi autonóm közösség által osztott jogok és kötelezettségek rendszerének reciprocitáson alapuló, jóhiszemű újra tárgyalása, magával vonhatna egy átstrukturált aszimmetrikus regionalizmust, vagy kompromisszumra lehelne egy föderális Spanyolország formájában. Ez utóbbi keretben kielégíthető volna a katalánok azon igénye, hogy nemzeti sajátosságuk elismertessen, még ha nem is egy független állam formájában, hanem a föderális Spanyolország tagállamaként.⁴⁵ Ha ezen a nyomvonalon tárgyalásztalhoz ülnének a felek az együttélés új kereteinek demokratikus újra tárgyalásának deklarált céljával, az annak a beismerése is volna, hogy állampolgárok tetszőleges közösséget érintő olyan fundamentális politikai kérdésekre, mint amilyeneket a katalán függetlenségi mozgalom felvetett, elsősorban politikai és nem jogi-igazgatástechnikai válaszokat kell találni, ahogy ezt a kanadaiak Québec esetében felismerték. A katalán követelések biztonságpolitikai dimenzióba helyezése révén a Rajoy-kormány valójában „kiszervezte” a kérdés rendezését a karhatalmi, bírósági szervezeteknek,⁴⁶ a maga módján járulva ezzel hozzá a konfliktus kielezéséhez, elhúzódásához, és a kölcsönösen kielégítő nyugvópont megtalálásának hátráltatásához.

43 Gagaúziának az 1994-es autonómiastátútuma kimondja, hogy amennyiben változás következne be a Moldvai Köztársaságnak, mint független államnak a státuszában, úgy Gagauzia rendelkezik a külső önrendelkezés jogával (1. cikk (4)). Hasonló a helyzete Grönlanddal. Az északi sziget esetében a Grönlandi önkormányzatról szóló 2009. évi 473-as törvény teljes 8. fejezete a kiválás jogáról szól. Ott van továbbá, az 1998. április 10-én aláírt ún. *Nagypénteki egyezmény*, melynek értelmében az Ír-szigetek északi és déli részének népe az önrendelkezéshez való jogát gyakorolva, egyetértésben, külső beavatkozás nélkül, szabadon dönthet az Ír-szigetek egyesítéséről, amit mind az Egyesült Királyság, mind pedig Írország kormányai kötelező érvényű döntésként tudomásul vesznek, és megteszik a megfelelő intézkedéseket saját parlamentjeikben, hogy a döntés jogerőre emelkedjen. Lásd: A Belfasti megállapodás, Alkotmányjogi kérdésekre (*Constitutional issues*) vonatkozó fejezetének 1. (i)-(v) bekezdéseit.

44 Az alkotmány hivatalos angol nyelvű fordítása, letöltés helye: www.boe.es; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

45 A 2014. november 9-ei népszavazás eredményét olvashatjuk úgy is, hogy ezen opció mögé szélesebb bázisú többség építhető fel. Ekkor ugyanis az államiság státuszának elnyerését összességében többen támogatták, mint azt, hogy ez az állam aztán váljon függetlenné is.

46 A „kiszervezés/outsourcing” kifejezésnek ebben a kontextusban való használata Ricardo Gonzalez publicistától származik. Lásd: Catalonia's Crisis Is Just Getting Started. *Foreign Policy*, 2017. december 27. Letöltés helye: foreignpolicy.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

Fizikai erőszak alkalmazása, mint spanyol belügy

A *Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányának* preambuluma értelmében az egyének kötelességei vannak más egyének és a közösség iránt, amelyhez tartozik, és törekedni köteles az *Egyezségokmányban* elismert jogok előmozdítására és tiszteletben tartására. Amellett, hogy az alapvető emberi jogok mindenkire mint egyénre is felelősséget rónak, a polgári szabadságjogok védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik (hasonlóan a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméhez).⁴⁷ A hatályos nemzetközi jogi normák értelmében semelyik államban sem tolerálható az, ha civil szervezetek vezetőit, vagy demokratikusan megválasztott, legitim politikai vezetőket büntetőeljárás alá vonnak, illetve fogságba helyeznek politikai véleményük miatt. Québec, Skócia vagy akár Flandria esete is azt példázza, hogy kialakíthatóak azok a demokratikus keretek, melyek között akár az elszakadásról is lehet érdemi, legitim pábeszédet folytatni, anélkül hogy valamely vitában részt vevő fél az érvkészlete részévé tenné az állami erőszakszervezetek bevetését.

A demokratikus-jogállami keret ebben az esetben azért is kulcsfontosságú, mert az önrendelkezési jog posztkoloniális kontextusban való alkalmazhatóságára vonatkozó elméletek egyet látszanak érteni abban, hogy az elszakadással járó külső önrendelkezést csak olyan népek vehetik fel, melyeket szisztematikus elnyomás alatt tart a központi kormányzat, rendszeresen és súlyosan megsértve a közösséghez tartozók alapvető emberi jogait. Más szóval hiába tesz említést az állami szuverenitás doktrínájáról mindegyik olyan joganyag, amiben az önrendelkezési jog megemlítésre kerül, egy állam nem hivatkozhat a területi integritás elvére, amennyiben közben más népek igába hajtását, fölöttük való dominanciáját és kizsákmányolását valósítja meg.⁴⁸ Az önrendelkezési jog erőszakos megtagadása ugyanis ellentétes az ENSZ Alapokmányával, így ebben az esetben e népeknek joguk van ellenállni, sőt ebben támogatást igényelhetnek és kaphatnak az

47 Ahogy azt a *Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény* 1. cikke lefekteti.

48 Lásd: Az Egyesült Nemzetek Szervezete 1970. évi közgyűlésének 2625 (XXV). számú határozatát: *Nyilatkozat az államok közötti baráti kapcsolatokat és együttműködést érintő nemzetközi jogi alapelveiről*, az ENSZ Alapokmányával összhangban. Letöltés helye: www.un-documents.net; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

ENSZ Alapokmányának elveivel összhangban.⁴⁹ Ahogy azt a Kanadai Legfelsőbb Bíróságnak a québeci elszakadás legalitásával kapcsolatosan már idézett [1998] 2 SCR 217. számú véleményezése kifejti, „*az elfogadott nemzetközi jogi források értelmében a népek önrendelkezéshez való joga normálisan a belső önrendelkezésen keresztül teljesül (internal self-determination), vagyis egy nép azon törekvésén keresztül, hogy egy létező államon belül keresse politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését. A külső önrendelkezéshez (external self-determination) való jog csak a legkiválóbb esetekben merül fel, és akkor is csak gondosan meghatározott körülmények között*”.⁵⁰

A népszavazás napján tapasztalt rendőri brutalitás ellenére sem lehet távolról sem azt mondani a katalánokról, hogy elnyomott népről lenne szó, amelynek joga volna a külső önrendelkezéshez. A karhatalmi túlkapások és megalapozatlan bírósági eljárások ehhez nem nyújtanak elég jogalapot, ahhoz viszont igen, hogy hivatkozni tudjanak rájuk az államellenes bűncselekményekkel vádolt katalán vezetők.

A függetlenségi népszavazás napján 893 polgár szorult orvosi ellátásra a hatóságokkal való fizikai kontaktust követően elszenvedett könnyebb, vagy súlyosabb sérülései miatt, köztük egy barcelonai lakos, aki egy gumilövedékes támadást követően jobb szemére teljesen megvakult.⁵¹ A másik oldalon a rendfenntartó szervek soraiból mintegy 23 személy szenvedett sérüléseket. A hatóságok noha Katalónia Legfelsőbb Bíróságának (*Tribunal Superior de Justicia de Catalunya – TSJC*) utasítására igyekeztek a népszavazást megakadályozni,⁵² a rendőrség illetve a polgárőrség által alkalmazott fizikai erőszak számtalan esetben aránytalan mértékű volt, különös tekintettel a gumibotok, illetve gumilövedékek veszélyesen túlzó használatára. Ez utóbbi fegyvert a korábbi hasonló esetek miatt 2014 óta nem használta a katalán rendőrség mint tömegoszlató eszközt.⁵³

49 A fent hivatkozott ENSZ-határozat említést tesz arról is, hogy a népek önrendelkezési jogának tiszteletben tartása előfeltételezi, hogy az államok olyan kormánnyal rendelkezzen, mely a területhez tartozó népesség egészét képviseli fajra, származásra, vagy színre való megkülönböztetés nélkül. Többek között ebből a tételből vezette aztán le 20 évvel később Asbjørn Eide, az ENSZ Kisebbségi Munkacsoportjának elnöke, hogy „*amennyiben a hatékony politikai részvételt megtagadják egy kisebbségtől vagy annak tagjaitól, az bizonyos esetekben az önrendelkezéssel kapcsolatos jogos igény megfogalmazásához vezethet*”. Lásd: Böszörményi Jenő (szerk.): *Az ENSZ kisebbségi kézikönyve*. Budapest: Európai Összehasonlító Kisebbségkutatók Közalapítvány. 2004, 16.

50 A külső önrendelkezés esetei pedig: új, független állam létrehozása, szabadon egyesülni vagy integrálódni egy független állammal, vagy olyan más politikai státusz kialakítása, melyet az adott nép határoz meg. Lásd bővebben a nevezett vélemény megállapításait az alábbi linken: scc-csc.lexum.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

51 Spain: Excessive use of force by National Police and Civil Guard in Catalonia. *Amnesty International*. 2017. 10. 03. Letöltés helye: www.amnesty.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

52 A TSJC a legfőbb fellebbviteli fórum a Katalóniában keletkező jogviták bírósági rendezésére.

53 Lásd: Catalonia police banned from using rubber bullets. *Guardian*. 2014. 04. 30. Letöltés helye: www.theguardian.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

2017. október 30-án a spanyol központi főügyészség 13 katalán kormánytag, valamint a katalán parlament elnökségének öt tagja ellen emelt vádat a függetlenségi népszavazás relációjában, zendülésért, lázadásért, és közpénzek hűtlen kezeléséért.⁵⁴ A 13 személy közül nyolc esetben előzetes letartóztatást rendelt el az illetékes bíróság (*Audiencia Nacional*) november 2-án, melyek közül hat esetben engedélyezték a hatóságok, hogy az illetők óvadék ellenében szabadlábon védekezhessenek.⁵⁵ Maradt tehát kettő politikus fogságban, a korábbi alelnök Oriol Junqueras i Vies, valamint az egykori belügyminiszter, Joaquim Forn i Chiariello. Ehhez jön még hozzá a két fogva tartott civil vezető, Jordi Cuixart, az *Òmnium Cultural* elnöke, valamint, Jordi Sànchez a Katalán Nemzetgyűlés (*Catalan National Assembly*) nevű szervezet elnöke,⁵⁶ akiket egy szeptember 20–21-ei rendőri intézkedés megakadályozásának szándékával vádolnak.⁵⁷ A vád alá helyezett másik öt kormánytag ezzel párhuzamosan Belgiumba menekült. Ellenük november 5-én bocsájtottak ki európai elfogatóparancsot, melyet aztán napra pontosan egy hónappal később vissza is vontak,⁵⁸ tekintve a belga és a spanyol jogrendszer közti eltérések okán felmerülő kételyeket a kiadatást követően felhozható vádak körét illetően.⁵⁹

54 Carme Forcadell-t, a katalán parlamentnek a függetlenségi népszavazás idején regnáló elnökét például csak 150 000 euró, vagyis mintegy 47 millió forintnyi óvadék ellenében engedték ki a vizsgálati fogságból.

55 Ők név szerint: Dolors Bassa i Coll (egykori munkaügyi és szociális miniszter), Meritxell Borràs i Solé (egykori kormányzati, közigazgatási és lakásügyi miniszter), Carles Mundó i Blanch (egykori igazságügyminiszter), Josep Rull i Andreu (egykori területfejlesztésért és fenntartható fejlődésért felelős miniszter), Jordi Turull (egykori kormányzóvivő), valamint Raül Romeva i Rueda (egykori külügyminiszter).

56 Sànchez a 2017. december 21-ei választáson Puigdemont elnök pártjának, a PDeCAT-nak a választási listájáról szerzett parlamenti mandátumot.

57 A vádak alapján e két vezető a nevezett napokon közösségi médián keresztül demonstrációkat szervezett, megpróbálva ellehetetleníteni egy rendőrség razziát, melynek az volt a célja, hogy katalán kormányzati épületeket kutassanak át a függetlenségi népszavazásra nyomtatott szavazócédulák után kutatva.

58 Általános EU-s elfogatóparancs nélkül államonként eseti jelleggel is igényelheti a kiadatási eljárás megindítását a spanyol fél, ezt azonban Dánia esetében például nem kezdeményezte, akkor amikor Puigdemont önkéntes száműzetésbe vonulás óta első alkalommal hagyta el Brüsszelt, 2018. január 22-én, hogy megtartson egy előadást a Koppenhágai Egyetemen.

59 Ehelyütt érdemes utalni arra, hogy az európai elfogatóparancsok rendszerét nem államellenes bűncselekményekre találták ki, hanem olyan határon átnyúló bűncselekményekkel szembeni fellépésre, mint amilyen például a bünszervezetben való részvétel, a terrorizmus, az emberkereskedelem, a gyermekpornográfia, a pénzhamisítás, vagy a droggereskedelem. Lásd bővebben a Tanács kerethatározatát (2002. június 13.) az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról.

Ha nincs is egyetértés a tekintetben, hogy a négy fogvatartott vezetőt lehet-e politikai fogolynak,⁶⁰ vagy lelkiismereti fogolynak titulálni,⁶¹ az már egyértelműbbnek tűnik, hogy az ellenük felhozott vádak megalapozatlanok, illetve hogy a fogva tartásuk körülményei ebből fakadóan túlzóak és aránytalanok. Erre a következtetésre jutott az a 109 spanyolországi büntetőjogász is, akik közös nyilatkozatban állították,⁶² hogy a katalán politikai vezetők esetében a zendüléssel, illetve lázadással kapcsolatos vádak nem állnak meg. Meglátásuk szerint a 10/1995. számú Büntetőtörvénykönyv lázadásról szóló 472–484 cikkelyei nem alkalmazhatóak,⁶³ mert az „elkövetők” oldaláról hiányzik az erőszakosság eleme, így jogszerűen ezért a bűncselekményért nem ítélik el a vád alá helyezett katalán vezetőket. A zendüléssel kapcsolatos 544–549. cikkelyek vádja pedig azért megalapozatlan, mert sem a gyanúsított politikusok, sem a civil szervezeti vezetők nem tanúsítottak olyan magatartást, ami a hatályos jogszabályok végrehajtásának szándékos megakadályozására irányuló, nyilvános lázításnak lett volna minősíthető. Az alapvető tényállási elemek közül hiányzik továbbá a beazonosítható személyes felelősség is, ezeket figyelembe véve pedig már az óvadék nélküli előzetes fogva tartás is túlzónak és jogalap nélkülinek minősül e büntetőjogászok szerint.

Hasonló megállapításokat tett az *Amnesty International* is, amely több közleményben hívta fel a figyelmet arra,⁶⁴ hogy a spanyol alkotmánybíróságnak a függetlenségi népszavazás alkotmányellenességét kimondó ítélete ellenére Jordi Sànchez és Jordi Cuixart civil szervezeti vezetőknek jogában állt a szabad véleménynyilvánításhoz való alapvető jogukat gyakorolva, az alkotmánybíróságtól eltérő véleményüket hangoztatni, illetve ezzel kapcsolatban nyilvános és békés demonstrációkat szervezni. Bár bizonyos különleges

60 Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének a politikai fogoly definíciójára vonatkozó 1900 (2012)-es határozata értelmében, akkor minősül valaki politikai fogolynak, a) ha őrizetbe vétele az *Emberi jogok európai egyezményében*, illetve kiegészítő jegyzőkönyveiben foglalt garanciák megsértésével történt; b) ha az őrizetbe vétele pusztán politikai alapon történt, úgy, hogy az nem volt semmilyen vétséggel, vagy bűncselekménnyel kapcsolatba hozható; c) ha a fogva tartás hossza, vagy más körülményei egyértelműen aránytalanok az adott személlyel szemben felhozott vádpontokhoz képest; d) ha fogva tartásának körülményei másokkal összehasonlítva diszkriminatívnak minősülnek; e) ha a fogva tartás olyan nyilvánvalóan tisztességtelen eljárások következményeként jött létre, melyek maguk is köthetőek lehetnek a kiinduló politikai motivációhoz.

61 Az *Amnesty International* által kifejlesztett fogalom értelmében lelkiismereti fogoly az, akit valamilyen tulajdonsága (mint például faji hovatartozás, nemzetiség, nyelv, társadalmi státusz, szexuális orientáció), vagy valamely világnézeti meggyőződésének, véleményének (beleértve a politikai, vallási, vagy más lelkiismereti nézeteiket) a nem erőszakos kinyilvánítása következtében tartanak fogva, vagy korlátoznak mozgási szabadságában.

62 A nyilatkozatot lásd az alábbi linken: www.scribd.com; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

63 A törvény angol fordítását lásd az alábbi linken: www.legislationline.org; letöltés ideje: 2017. 12. 28.

64 Lásd például: Spain: Recent developments in Catalonia from 1 October. *Amnesty International*. 2017. 11. 17.; illetve: Spain: Ongoing detention of Jordi Sanchez is “excessive and disproportionate”. *Amnesty International*. 2018. 02. 06. Letöltések helye: www.amnesty.org; letöltések ideje: 2018. 03. 01.

körülmények között a gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadság korlátozható (például a közrend, vagy a nemzetbiztonság érdekében), a hatóságoknak minden ilyen esetben demonstrálniuk kell a megszabott korlátozás szükségességét és arányosságát. Tekintve, hogy ez elmaradt a két civil vezető esetében, így a gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadságuk olyan aránytalan sérülést szenvedett, amit szabadon bocsájtásukkal, illetve a vádak ejtésével kell orvosolni.

Ezt az értelmezési keretet támasztja alá az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) joggyakorlata is. Az *UMO Ilinden és mások v. Bulgária* ügyben például az EJEB megállapította, hogy ha valakik beszédeken, illetve demonstrációkon keresztül politikai változást követelnek, az nem jelent automatikusan fenyegetést az ország területi integritására.⁶⁵ A *Sener v. Törökország* ügyben pedig ugyancsak az EJEB megállapította, hogy a véleménynyilvánítási szabadság valamennyi demokratikus társadalom nélkülözhetetlen alapját képezi, melyet minden esetben tiszteletben kell tartani, függetlenül attól, hogy mennyire kellemetlen a megfogalmazott üzenet tartalma.⁶⁶

Ezek ismeretében nem meglepő, hogy Junqueras, Sánchez, és Cuixart ügyében,⁶⁷ Ben Emmerson ügyvéd (az ENSZ egykori terrorelhárítással és emberi jogokkal foglalkozó különleges jelentéstevője) beadványt küldött az ENSZ Önkényes Fogvatartással Foglalkozó Munkacsoportja részére,⁶⁸ azt állítva, hogy Spanyolország az óvadék nélküli vizsgálati fogsággal megsérti az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában* meghatározott alapvető emberi jogokat, köztük a gyülekezési, szólás-, és véleménynyilvánítási szabadságot, valamint a közéletben való részvételhez való jogot.⁶⁹

65 Lásd bővebben: *Stankov és Ilinden Egyesült Macedón Szervezet v. Bulgária* ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2001. október 2-ai ítélete.

66 Lásd: *Sener v. Törökország* ügy, Emberi Jogok Európai Bírósága, 2000. július 18-ai ítélete.

67 A szintén fogvatartott Joaquim Forn más taktikát követ a saját védelmében, amennyiben politikai aktivitásának megszüntetéséről hozott egyéni döntést.

68 Az ENSZ Önkényes Fogvatartással Foglalkozó Munkacsoportjának feladata, hogy vizsgálja azon eseteket, melyben feltételezhető, hogy személyeket önkényesen, vagy bármilyen más, az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának* rendelkezéseivel ellentétesen, vagy a szóban forgó állam által elfogadott nemzetközi jogi egyezményt sértve fosztottak meg szabadságuktól.

69 Lásd bővebben: Tomás, Nicolas: British lawyer Ben Emmerson to take case of Catalan political prisoners to the UN. *El Nacional*. 2018. 02. 01. Letöltés helye: www.elnacional.cat; letöltés ideje: 2018. 02. 23.

Következtetések

A bevezetőben már utaltam arra a tényezőre, ami alapjaiban határozta meg a katalán függetlenségi mozgalom perspektíváit, vagyis hogy a szakadár mozgalom olyan érdekérvényesítési stratégiát választott, melynek elemei összeférhetetlenek voltak egymással. Értve ez alatt azt, hogy a független Katalán Köztársaság létrehozását egyszerre szerették volna egyoldalúan, de emellett lehetőség szerint békés eszközökkel kivívni. A nemzetközi tapasztalatok alapján ezen elemek annyiban mondanak egymásnak ellent, hogy egy közösség vagy egyoldalúan kikiáltja a függetlenségét, majd megszervezi magát, hogy az addigi területi állam erőszakszervezeteinek az ellenlépéseivel szemben megvédje saját területét – ahogy tették azt például a szlovének a tíznapos háború idején –, vagy pedig tárgyalásos és konszenzusos úton próbálja meg a hatalomgyakorlás intézményes rendszereit a saját javára megváltoztatni, ahogy azt megkísérelték a skótok, vagy a québeci franciák. Ez utóbbihoz persze beszédpartner is kellett volna, ami a spanyol-katalán relációból hosszú évek óta hiányzott.

Jelen tanulmánynak a szerkezetével is igyekeztem szemléltetni, hogy a katalán szeparatizmus a nemzetközi és európai politika egyik meghatározó témájából, egyre inkább, regionális, illetve spanyol belpolitikai ügyé transzformálódik. Bár e helyzetben a külföldi emigrációba vonult katalán politikusok még képesek lehetnek némiképp változtatni, a katalán törekvések olyan nemzetközi csillagállás alatt születtek, melyben nem mutatkozott olyan releváns szereplő, akinek érdekében állt volna egy független katalán állam létrehozásához diplomáciai, anyagi, vagy más erőforrásokkal érdemben hozzájárulni. A megannyi megoldatlan nemzeti-etnikai feszültség ellenére a katalánok a kontinens állam nélküli nemzeteinek sem vívták ki a feltétel nélküli, osztatlan szolidaritását. A katalán őszből ezért nem lett önrendelkezési tavasz az öreg kontinensen.

Ehelyett megszilárdulni látszik a politikai diskurzusban a *status quó*t alátámasztó értelmezési keret, miszerint a katalán függetlenedési törekvés Spanyolország belügye, ami amellett, hogy alkotmányellenes, megvalósulása esetén kivezetné Katalóniát az Európai Unióból. Ennek az elemzésnek a végén ezeket az állításokat az alábbiak szerint érdemes alternatív fénytörésben nézni.

Az alapvető emberi jogok, illetve polgári szabadságjogok védelme az emberi jogok nemzetközi védelmének szerves részét képezi, és mint ilyen, a nemzetközi együttműködés keretébe tartozik. Ha tehát ezen alapvető emberi és szabadságjogok valamely államban oly módon sérülnek, mint ahogy azt a függetlenségi népszavazást aránytalan fizikai

erőszakkal megakadályozni igyekvő rendőrségi beavatkozások esetében Spanyolországban láttuk, akkor az felelősségvállalásra készíti a nemzetközi közösség valamennyi tagját, a jelenség nyilvános elítélésére, vagy az azzal szemben való fellépésre. Ennyiben tehát a függetlenségi mozgalom, de legalábbis az arra adott túlzó karhatalmi válasz nem spanyol belügy.

E kérdéshez szervesen kapcsolódnak a katalán törekvések alkotmányos legitimitására vonatkozó megfigyelések. Függetlenül attól, hogy Spanyolország alkotmánybíróága alkotmányellenessé nyilvánította a népszavazást, és ennek nyomán Katalónia Legfelsőbb Bíróságának utasítására igyekeztek a térségbe vezényelt rendvédelmi szervek a népszavazást minden eszközzel megakadályozni, a külső szemlélőnek akarva-akaratlanul is eszébe jut az az elemi ténymegállapítás, amit a Kanadai Legfelsőbb Bíróság Québec esetében tett. Vagyis hogy az alkotmány nem kényszerzubbony. Valamennyi alkotmány emberi konstrukció. Társadalmi szerződés, mely a mögötte álló népakartból eredezteti a legitimitását. A katalán mozgalom több alkalommal is egyértelműen, nyilvánosan, tömeges méretekben, de emellett békésen adott hangot azon meggyőződésének, hogy a hatályos spanyol alkotmány mögött megbomlott a társadalmi konszenzus. A kasztíliai-katalán együttélés jelenlegi rendszerének ilyen egyértelmű megkérdőjelezése olyan demokratikus legitimitációval ruházza föl a függetlenségi mozgalmat, amivel akkor is érdemben foglalkoznia kell a spanyol többségnek, ha ez az üzenet nehezen emészthető a számukra. A folyamatok két legitim többség, két legitim alkotmányos érdek között zajlanak, ennek megfelelően az elvárható minimum, hogy a központi kormány ne szabotálja tudatosan a politikai párbeszédet e törekvést képviselő legitim választott vezetőkkel. A kanadai-québeci példa mellett jó gyakorlat ebben a kérdésben például az, ami David Cameron kormányát jellemezte, amely hatósági beavatkozás helyett politikai vita keretében győzte meg Skócia lakosságát arról 2014-ben, hogy érdemesebb az Egyesült Királyság részének maradni.

Végezetül az európai uniós tagság kérdéséről el kell mondani, hogy az alapító szerződések nem rendelkeznek azon helyzetekről, amikor az Unió egyik tagállamának egy régiója az adott államtól függetlenedve tartaná meg az uniós tagságát. Ennek hiányában pedig valószínűbb, hogy a pragmatikus, életszerű, a Katalóniában lakó uniós állampolgárok mindennapjait legkevésbé felforgató forgatókönyv lépne életbe. Vagyis valószínűbb, hogy egy esetleges katalán függetlenedés inkább a Brexithez hasonló, hosszas tárgyalásokkal jellemzett folyamatot eredményezne. Ez jóllehet velejéig átpolitizált folyamat volna, mégsem hagyná teljesen figyelmen kívül a *Szerződéseknek* a Brexit kapcsán alkalmazott passzusainak az óvatosan haladó, és kölcsönös kompromisszumokra nyitott

szellemiségét. Megalapozottabbnak tűnik ezért az a kiindulópont, hogy Katalónia uniós tagsági státuszának esetleges újratárgyalása az EU-n belülről, a tagság folytonosságának megőrzése mellett zajlana le.

Figyelembe véve úgy a nemzetközi, mint a spanyol belpolitikai fejleményeket, a hogyan továbbot illetően az látszik, hogy mind a spanyol, mind a katalán fél elhúzódo lövészárokharcra rendezkedett be. Ugyan érezni a katalán függetlenségpártiak kommunikációjában a puhulás jeleit, de mindkét oldal olyannyira belenavigálta magát a saját egyoldalú elképzeléseibe, hogy onnan politikailag nagyon kényes művelet kifarolni. Főleg úgy, hogy a szakadár-unionista törésvonal mentén kialakuló diskurzus fenntartására mindkét félnek vannak racionális politikai okai is. A fősodratú katalán politikai pártok a civil szféra szereplői (így elsősorban az *Òmnium Cultural*, és az *ANC*) által szított közhangulatra válaszul lettek egyre hangsúlyosabban elszakadáspártiak, míg a spanyol néppártnak az ingatag kisebbségi kormányuk megszilárdításához, illetve a konzervatív, nacionalista vagy akár szélsőjobboldali szavazók szimpátiájának elnyerésében is hasznos a katalán veszélyre, és az ország területi egységének megőrzésére való hivatkozás.

Spanyolország területi épsége egyelőre valóban megmaradt, ugyanakkor az emberi történelem egyik legbanálisabb tanulsága, hogy az államhatárok idővel változnak. A modern kor ehhez a tényhez legfeljebb annyit tud hozzátenni, hogy a nemzetközi együttműködés keretében megpróbálja az erre vonatkozó folyamatokat, amennyire lehet, szervezett és erőszakmentes mederbe terelni, például olyan elképzelések népszerűsítésével, mint amilyen az Európai Unió belső bővítésének elmélete. A katalán ősz eseményei fel is kínálták a lehetőséget a nemzetközi közösségnek az önrendelkezési mozgalmakkal kapcsolatos politikai gyakorlat finomhangolására. E kínálatra azonban nem mutatkozott érdemi kereslet. Azon releváns nemzetközi aktorok körében, akik érdemben hozzá tudtak volna járulni a törekvés sikeréhez, nem volt felvevőpiaca a Katalán Köztársaságnak, még úgy sem, hogy azt békés mozgalmi eszközökkel akarták volna alanyai létrehozni. Hogy a kérdés kiújulhat-e a későbbiek folyamán, és ha igen mennyire akut formában, az többek között azon múlik, hogyan értékelik majd a katalán eseményeket, annak a korosztálynak a tagjai, melynek markáns szocializációs élményt nyújtott a függetlenségi mozgalom sodrásának megtapasztalása, annak minden eufóriájával és keserűségével együtt. Ez az a katalán generáció, amit a spanyol egység legnagyobb részt elvesztett támogatói sorából.